

Barlangok Aggteleknél

A természeti szépségekben gazdag Gömör vármegye délkeleti részén hatalmas mészkősziget emelkedik, mely minden felszíni és mélyben levő kőzetet elfedve észak-déli és kelet-nyugati irányban - csak a Sajó völgyétől megszakítva - öt mérföldnyire kiterjed, úgy hogy a 10 négyzetmérföldnyi Torna vármegyét teljesen lefedi. Ennek a mészkőszigetnek olyan tájai vannak, melyek domborzatukban és fizikai sajátosságaikban feltűnő hasonlatosságot mutatnak a Karszt-tal; különösen érvényes ez Magyarország legkisebb megyéjének, Tornának délnyugati határán levő Aggtelek falu környékére. A hol világos, hol kékesszürke, itt-ott fekete, vöröses kőzet, mely sehol sem foglal kövületeket magába, noha nagyon kemény, éppoly porózus és repedezett, mint a Karszt kőzete; nem ritkán vannak a többnyire kerek és alacsony hegytetők lyukaiban mély, aknaszerű bemélyedések. Ezen kívül Aggtelektől északra a táj fában feltűnően szegény, sok helyen majdnem növényzet nélküli, és az anyakőzeten feldarabolódott kőzet van bőségesen szétszóródva. Jellemző továbbá körös-körül a folyóvizek hiánya; egyedül az északi részen folyik le a csapadék egy patakban, a Ketsőben. Minden egyéb csapadékvíz a kopár sziklahasadékokba beszivárog vagy a különböző méretű bokros tölcsekben hamar eltűnik, melyek néha völgyekké szélesednek, és mivel fekete földdel töltődnek fel, megművelőjüknek szorgalmát jutalmazza. Záporok alkalmával a csapadékfőlölesleg miatt minden ilyen "ravaszlyuk"-ban (a helyi lakosok elnevezése) örvény képződik; a víztömegek áradva és a vándort veszélyeztetve kilépnek medrűkből és olykor a vízfolyás bezúdulásától "tavaknak" nevezett nagy pocsoltyák keletkeznek, melyek a nedves években túlságosan megáradnak, lassanként azonban, néha-néha csak évtizedek múlva, eltűnnek, mire a környéken új összegyülekezések szoktak képződni. Erre a jelenségre példa a fekete, a vörös tó, a tó hely Aggtelek közelebbi és távolabbi környékén. Mint a Karszton, ezen állóvizek legtöbbje egymással összeköttetésben van és a környék felszínalatti vízfolyásait táplálják; mint a krajnai és a morva barlangokban ezek a felszín alatti vizek hirtelen és hatalmasan, malmokat hajtva lépnek ismét napvilágra. Aggtelek környéke ezek miatt a nyelőlyukak miatt, a Karszt tájainak teljesen megfelelően, a száraz években ember és állat számára vízhiányban szenved, úgyhogy a kutakban csak a nyelők eltömése által gyűjthető össze némi készlet. Ilyen vizet találtam 1855-ben Hosszúszón, egy órára Aggtelektől, talán harmadrészt földdel keverve, ennek ellenére a magányos tanya lakosai itták, és undor nélkül. Ezzel szemben némely forrás - köztük nem egy ásványvízforrás, amelyeket Magyarországon nagyon feltűnőnek kell neveznünk - a Karszthoz hasonlóan buzog (föld alatti patakok kifolyása?) mély és kiterjedt medencékből olyan erősen elő, hogy mindjárt tekintélyes patakot képez; egy ilyen érdekes forrás Torna község északkeletre fakad. E helység és a kellemes fekvésű Joosz premontrei apátság között fekszik Döbröd falu, melynek sem kútja, sem patakja nincs; egy hatalmas forrás látja el a falut bőségesen vízzel. Néhány éve egy felhőszakadás után a forrás hirtelen elapadt; a lakosok a legnagyobb rémületbe estek, mert a mészkőben forrás utáni ásás hiábavaló, nehéz és helyen-ként lehetetlen volt; a község már azon a ponton volt, hogy örökre elvándorol, amikor a forrás egyszerre csak dübörögve visszatért. Néhány ilyen érdekes forrás sohasem fagy be.

A táj arculata az egész mészkőszigeten, mint a Karszton, a csapadék mennyiségétől függ; három aggteleki látogatásom (1855, 1857, 1860) alkalmával a vizek állását és a flóra növekedését lényegesen különbözőnek találtam.

A messze legérdekesebbet azonban a mészkősziget belseje rejti. Elszórva, de mérföld messzeségnyi körben nagy hasadékok és kis rések jelzik a meglevő hatalmas barlangok jelenlétét, ott ahol a víz föld alatti csatornákat vájt és robbantott ki magának.

Ez a folyamat legnagyobb mértékben Aggteleknél zajlott le, és melynek dombjai földrészünk egyik legnagyobb érdekességét, egy kolosszális barlangrendszer, a Baradlát foglalják magukba. (Ez a szó valószínűleg a Parad-ból - a magyar és szláv nyelvben gözt (párát) jelentve - vezethető le, mert mindkét barlangból hűvös időjárásakor párák szállnak fel, melyek eredetileg a Baradla névhez vezettek.) Európa barlangjai között az első, a Föld

ismert barlangjai között - ha kiterjedésben a Mammut-barlang Kentucky-ban túlhaladja - a második helyet foglalja el. Egyedül a főág háromnegyed mérföld hosszú, az eddig felmért járatok összhossza meghaladja a 4200 ölt; de még néhány tekintélyes járatba ember nem tette be a lábát, és akinek pénze és kedve van, itt még felfedezővé válhat*). Emellett a Baradla néhány részének térvizszoenyai, cseppkőképződményeinek tömege, sajátosságága és szépsége által nagy fokú látványosság. Kísérjen el gyorsan a kedves olvasó a föld alatti térségek látogatására, melyen csak nevezetesebb képződményeket nevezem meg és vázolólok, anélkül, hogy valamennyi üreg összes oszlopát, óriáscsírágját, alaktalan szobráát, stb. érinteném.

Aggtelektől északnyugatra egy félkörívben szürke, áthajló bokrokkal benőtt, egyébként majdnem kopasz, 150 láb magas és függőleges sziklafal, a Baradla domb homloka emelkedik; csúcsa fölött napközben vércsék lebegnek mozdulatlanul, egyhangú kiáltásokkal, éjszaka nagyfűlű baglyok húznak el csendes repüléssel a fal repedései mentén, mohón lesve ezek lakóira, a denevérekre. E fal lábában nyílik a barlang bejárata. Előtte néhány öllel megpillantjuk a "ravaszlyukak" legnagyobbikát, melyen át a száraz években a barlangi patakok elszivárognak, nedvesben azonban hangos csobogással ömlik be: az Acheron, eredetileg Baradlának nevezve, a Styx és a harmadik névtelen, amelyet 1856-ban Schmidl fedezett fel. Hiába keressük csodálkozva a bejáratot, noha már a szikla elé lerakódott, néhány öl magas és széles, fűvel és szikladarabokkal fedett törmeléksánc nyergére hágnak; jobbról előugró szikladarab akadályozza a rálátást a keskeny, egykor fent csúcsíves és befalazott ráccsal és zárral őrzött nyílásra, melyet csak akkor pillantunk meg, amikor közvetlen előtte állunk; de már ezen kapu előtt megszűnik minden növényzet**). Még mindig lefelé vezet a törmeléksánc, a leszivárgó víztől csúszós, ormóttan kövekből lépcsőszerűséggé alakítva. Ahol a sáncnak vége van, sík talaj van, kevés a felszíni víz szintje alatt. Ugyanolyan lejtéssel, amivel az elején lejtett a talaj, emelkedik mindjárt a mennyezet, és az "E l ő c s a r n o k "-ban egy hasadék a "K é m é n y "-be megy a magasba.

Az út széles összefűstölt járaton vezet a második előcsarnokba, melyhez jobbról rövid mellékág, a C s o n t k a m r a csatlakozik. 50 évvel ezelőtt még erősen fel volt töltve emberi csontokkal; ezek valószínűleg a Magyarországon gyakran és erősen előforduló pestiskor itt eltemetett falubeli lakosok maradványai; míg a monda szerint 1241-ben a tatárok elől, és a későbbi évszázadokban többször a törökök elől ide menekült környékbeliek, akiket az ellenség fűsttel fullasztott meg. Itt jön elő az első barlangi patak, az A c h e r o n . Mindjárt az elején, a falnak támasztva van az "O r s z á g t á b l a ", egy hatalmas, olvashatatlaná vált feliratokkal fedett és összefűstölt tömb. A Mózesoltár, noha a legtöbb csipkéje le van törve, stukkódíszhez hasonlít, többszörösen egymásra tornyozott és díszített baldachint ábrázolva.

Vele szemben nyílik a "R ó k a l y u k ", egy ott talált rókacontvázról elnevezve. Sziklatömbökön és két szűkületen át jutunk be ebbe a terjedelmes mellékbarlangba, egy dómszerű boltozat alá, melyet balról egy sziklaomlás két üregre oszt; a "v ö r ö s f a l " 60 láb széles, 50 láb magas cseppkőtömeg, sárga és világosvörös csíkokkal átszőve, különleges látványt nyújt. Az omladék lejtőjén borzasztó tömbök hevernek, a mélyben karcsú, fehér szta-

*) 1400 öltre északra a Bűdös-tónál több akna indul lefelé, melyek bejáratuknál majdnem eltömődtek, belül lejtős és nehezen járható, messzire elágazó barlangokat alkotnak, és csekély szélességük ellenére rendkívül magas dómokat képeznek, cseppköveket és számtalan emberi csontot tartalmaznak és a Baradlával összefüggeni látszanak.

**) Schmidl, a fáradhatatlan barlangkutató így magyarázza a törmeléksánc kialakulását: a barlangos hegy eredeti nyílása a történelemelőtti időkben nem volt elegendő az előtte levő mélyedés árvizeit elnyelni, a külső falnál keletkezett duzzasztások alámosó hatásukkal hatalmas sziklatömegek lezuhanását eredményezték. Ez a jelenség oly soká ismétlődött, míg végül a víz az újonnan alakult nyelőkön és hasadékokon át elegendő utat talált, és a folyamatosan növekvő, növényzettel benőtt omladékhegy csak az ősi áradások hatalmának jeleként maradt vissza.

lagmitok tekintenek csodálkozva elő egymás után az óriási terem barátságosan sötétjéből; a vezető által megütött egyik sztalagmit fájdalmasan szól, mint egy kísérteties lélekharangocska. Noha hiányoznak ebből az üregből is a krajnai, és a morva barlangok szakadécai, de talán a barlang egyik részében sem hat a sötétség oly hatalmasan a fantáziára, mint ebben. Ha lemászunk a mélybe, gazdagon díszített csarnok közepén állunk, mely mellett az "E r ő d" emelkedik, egy domb teli szép, fehér oszlopokkal. Visszaútban a főágba újból össze kell szedni magunkat, e bizarr mellékág egyedülálló, magas oszlopait pillantásra méltatni és több elágazását a barlangnak megjegyezni, melyek, mivel még nem bejártak, valószínűleg érdekes titkokat rejtnek.

Az út a továbbiakban többször keresztezi a patakat, melynek partján váltakozva fut; a nagyon kormos F ü g g ö n y mögött a vízfolyás eltűnik egy sziklamennyezet alatt. A barlangnak ezt a részét, mint néhány múlt századbeli mű utalásaiból kivettem, varázsától megfosztották sok sztalagmit elpusztításával és az egykor híres kristályfelületeknek eltűnésével a helytelen: korábban faforgácssal, ma szurokfáklyákkal történő világítás következtében. A "S z é k e s e g y h á z" masszív, nagy oltárja körül, mely mögött két gótikus kis kapu vezet a szószékhez, sok más képződmény mellett a "P á p a i t i a r a", melyről csak a hatalmas fő látszik hiányozni, az óriási "B ő r t ö m l ő" sorakozik. A fantasztikus terem háttéréből a Styx közeli vízesése zúg titokzatosan fel.

A "S z e n t h á r o m s á g s z o b o r" mellett nyílik a második oldalbarlang, a "D e n e v é r b a r l a n g", és pedig a főággal párhuzamosan. Nemrégén még denevérek elképesztő tömegének adott otthont, melyek füttyét 1855-ben hallottam, amint beléptünk az üreg bejáratán. Az állatkák azért választhatták tartózkodásul ezt a száraz termet, mert itt számos kijárat található (azt hiszem, egyszer ott határozottan fentről beszűrődő napfényt láttam); az üreg valamikor kívülről bejárható kellett legyen, amit egy részben még járható felfelé irányuló törmelékfolyosó bizonyít. Belépésünkre számtalan chiroptera kavargott fáklyáink körül, néhány ködobás elegendő volt a mennyezetről nagy mennyiséget elriasztani, ahol a hasadékokba befészkelődve, három, mégpedig néhány láb kerületű foltot foglaltak el sűrűn tömörülve és több coll magasan egymásba kapaszkodva (20 évvel ezelőtt majdnem ölnyi vastagságban). A chiropterák eme erős elszaporodását ezekben a termekben bizonyítja a talajon helyenként ölnyi magasan felhalmozódott guánó. Mivel minden látogatással megzavarják őket, sőt gyakran közéjük lőnek (egyetlen lövéssel egyszer 300-at találtak el), ezért már más rejtékhelyet kerestek; két évvel később csak keveset találtam, 1860-ban hosszú keresgélés után csak kettőre bukkantam, természetesen ezúttal éjszaka jöttünk, lehet, hogy csak éppen kirepültek. Eközben feltűnt, hogy azokból a legyekből (Heteromyza atricornis), melyeket öt évvel ezelőtt a szép, magas oszlopok oldalain világos halmokban mászkálni láttam, oly keveset pillantottam meg, mint az itt állítólag gyakori atkák egyikét. Nem tudom, hogy ez a körülmény csupán ennek az évnek a rovarokban való szegénységére vezethető-e vissza. 1750-ben ez az üreg el volt falazva, és a fal mögött a megálmódott kincsek helyett elkorhadt ládákat ruhadarabok felismerhető maradványaival - tehát a szegény parasztok egykori értéktárgyaival - aztán csizmát és néhány tűzhely mellett állati csontokat és edénytöredékeket találtak. Hogy az aggtelekiek éppen ebbe a magas száraz üregbe menekültek volna, nem hiszem, mert a levegő itt a denevérek trágyája miatt nagyon kellemetlen.

Az "I s t v á n t o r o n y", egy kápolna sárga cseppkőből levő gótikus toronnyal, mögött kanyargós lépcsőkhöz érünk és alattunk, a főágból lehullott szikla lábánál, 100 láb hosszú, 90 láb magas, egészen sík agyagtalajú csarnokot pillantunk meg. Lereszkedve ebbe a barátságos csarnokba a "k i s t e m p l o m"-ban találjuk magunkat, melynek kiterjedése érdekes módon messze meghaladja a "nagy templom"-ét (a Székesegyház). A vezetők a hatalmas különböző hosszúságú és vastagságú sztalagmitokból, melyek közül egyesek üregesek, vastag botokkal megütve meglepő harangzúgást hoznak ki, mely hol fenségesen komolyan, hol halkán megremegve, hol erősen és vidáman árad. Kedvező helyeken rögzített, majd gyorsan

Denevérek
nagy tömeg

függőleges körökben lóbált fáklyák változatos, de kalandos képeket varázsolnak elő. A megszólaló kórusének, egy oldalüregből hallgatva, leírhatatlanul ünnepélyes hatást gyakorol, nevezetesen, ha a fáklyákat eloltjuk. Balról erősen és fűrgén siet elő a Styx, a második barlangi patak; sohasem apad el, míg az Acheron gyakran áll és aztán a felszínén vékony koromréteget visel. Szép medencébe szorítva, zúgó vizesesen hullik tova.

Ha a Styx folyását felfelé követjük, hol a jobb, hol a bal parton, majdnem lehetetlen helyzetig mélyen meghajolva és feneketlen sárban (szépitve bergmilch-nek nevezve), így rejti egy masszív cseppkőkabát a "Tisztító tűz", a Paradicsom első és második részének bejáratát egy az utóbbi évek tágításai ellenére alig 2 láb magas és széleségű ferde sziklahasadékot, úgyhogy némely helyen "négykézláb" hatolunk át, miközben fejünket a mennyezet éleitől, végtagjainkat a talaj esetleges vizétől kell védenünk. Mégis a Tisztító tűz festői, de kellemetlen félhomályában a nyögések és nyöszörgések, de nevetések között is, először egy kis lyukon át felfelé bebújva a Paradicsomba érkezést gyorsan kell elszenvedni, mert különben a fáklyák füstje megnehezíti a légzést. A Paradicsomnak, melyet sokan a Baradla koronájának tartanak, már az előcsarnoka is szép; a nagyszerű azonban a tulajdonképpeni Paradicsom, vagy "Palmyra romjai". Egy oldalra dőlő óriástemplom, átlagosan 4-5 öl magas, fantasztikus liánok és kacsok díszével teli 14 hatalmas, pálmászerű, sárga cseppkőoszlopon nyugszik; közöttük fehér és karcsú, felül kihegyezett oszlopok emelkednek, melyek legmagasabbját Káin buzogányának nevezik. Az előtérben a talajjal együtt a sztalagmitok is tekintélyes magasságig emelkednek, mintegy második emeletként. Leírhatatlanul nagy ez a sajátságos látvány. Több fáklya sem tudja a sötétségen áthatolni; de a bengáli tűz a pompás csoportokat csodálatos tisztaságban állítja elénk és még áthatol a balra távolabb levő oszlopokat teli termén is, melyben a sok sztalagmit között az Ádám, Éva és az almafa dombja emelkedik ki előnyösen, és két kiágazó járat válik láthatóvá, mindegyik 300 lábnyira járható, de aztán teljesen eltömődnek. A főboltozat talaja, oszlopok törmelékével fedve (köztük a szép Ábel koporsója), egy 2 vastag beszakadt cseppkőtakaró sok helyen még éles peremekkel, mely alatt Schmidl barlangi medve fosszilis csontjaira talált.

A látottak benyomásaitól eltelve érjük el újból a főágot. Ez itt 400 öl hosszúságban húzódik 10 öl átlagos szélességgel, melyből 140 öl majdnem zsinóregyenes. A Táncterem, oldalain fapadokkal, nem gúnyból viseli nyáron a nevét. A Jánososzlopnál az Acheron megszökik sziklamedréből és csendesen egyesül - mintha nem akarná menekülését elárulni - egy sziklaalagúton át a Styx hullámaival. Ezen a helyen erős a csöpögés, valamint ölhosszúságú keréknyomokhoz nagyon hasonló benyomódások vannak a talajon, és melyeket a vezetők megcáfolhatatlanul annak tartanak, noha keletkezésük ezen a helyen nehezen magyarázható. Hogy ezek a benyomódásokat - melyek párhuzamosságuk ellenére sem voltak számomra különösen feltűnők, mivel mészkőben már sok csodálatosabbat láttam - az ilyen közel, természetesen lejjebb levő patak nem töltötte fel, a vezető azzal magyarázta, hogy a barlang ezen szakaszán nagyon ritkák az áradások. Én magam azonban 1860-ban, közvetlenül egy 14 napos esőzés után (ami számomra a barlangot az iszonyú sár ellenére azzal tette érdekessé, hogy egy alig lefutott árvíz hatásait a helyszínen figyelhettem meg), a nyomokat iszappal feltöltve találtam. A talaj egyenetlen és csúszóssá válik, kárpótol azonban a elragadó Virágoskert, 1-2 coll magas, kagylóalakban felnövekvő, hullámszerű en csavarodott és pikkelyezett kőképződményekkel, valaha világítóan fehérek, most feketések, amelyet én a mészkövet bevonó szilárd kőzet bekérgezett ereinek tartok. A talaj felé irányított pisztolylövés e szép boltozat alatt későn visszaérkező, soká tartó mennydörgésszerű visszhangot ébresztenek, mint ahogy a vezető által megjelölt más helyeken is.

Közel 100 láb magas omladék leszűkíti hamarosan az utat; de már a Trónnál, mely gazdagon rojtozott baldachinjával és egyéb díszével mintha a falba lenne faragva, jön a Nádorutca, József nádor 1806-os látogatása után elnevezve, tovább, ott, ahol egy oszlop a 18 láb kerületet eléri, mely érdekes módon a tetején 2 lábnyira elkeskenyedik, úgyhogy

egyesek Píramisnak nevezik. Egyre tekintélyesebb lesz a barlang és végül a Nagy terem mé (120 láb hosszú és fele annyi széles) szélesül, sziklaülésekkel a zenészek számára.

Ezután azonban hegyek és omladékok váltogatják egymást és az út majdnem száz öl hosszan az európai barlangok legnehezebbikéjévé válik. Magas lépcsők vezetnek a Mória hegyére, mely fentről megvilágítva szép látványt nyújt, ezen át feljebb régi barlangba (az egykori folyómeder?) az oldalüregével. A Parnasszuson, a Mória hátsó lábánál, egy szerencsétlenül járt*) csontvázát találták meg, az Indus templom hol egyenesen álló és a mennyezetet tartó, hol eldőlt oszlopai között. Az út szűkületen át vezet egy masszív oszlop mellett, mely egy földrengésnél kettétört és most felső része síma törésfelülettel egy lábnyira az alsó rész elé ugrik. A régi barlanghoz tartozó Viaszuta pompás képződményeinek nagy része lakolt emberkezektől, csak a Kórus és a Gyémántoszlop maradt látványos. Fentről a főágba visszatérve az út a patakhoz vezet le, mely itt a tömeges mészkőből a Törökfürdőt képezi, szomszédságában egy oldaljárat, a Viaszbarlang található még egészen tiszta cseppkővel, ezzel szemben a Hóhegy (vagy Havas hegy, Ford.) hullámszerű lerakódásának csillogó fehérségét már elvesztette. A második meredek törmelékhegynél, a Hórebnél a mennyezet 180 lábnyira emelkedik; a mélyben rejtett aknából egy eddig nem kutatott víz áramlik zajosan a főágba.

A felszín alatti táj egyre vadabbá válik; sziklák gátolják el a folyót, balra szorítva azt, sziklatörmelékkel megtüzdelve, felismerhetetlenek a felszín alatti, még ma is tevékenykedő áradások nyomai, melyek nagy víznél éles szögben ütköznek egymásnak; a Fogarassihegy lejtőit eldőlt sztalagmitok borítják (a Kendorföld), melyek között ezek darabjai és sziklatörmelék hevernek. Miután Murány várát elhagytuk (a Gömör megyei festői romról elnevezve) és nehézkesen a mélyben levő szorost elértük, a patak kis eséssel egy függő szikla alá, a Vaskapuban tűnik el.

Idáig (750 öl) volt ismert a barlang 1825-ig; innen fedezte fel Vasz Imre magyar mérnök a kétszer olyan hosszú új barlangot, mely nagyon szűken indul, 6 láb, úgyhogy árvizeknél (mint 1855-ben és 1860-ban) vissza kell fordulni; mert akkor a csónakkal történő bejárás, mely természetesen nincs a helyszínen, az ilyenkor rendkívül erős esés miatt nagyon veszélyes. A szoros először csak egy keskeny, csúszós ösvényt visel el; egy hirtelen kiemelkedő sziklapillér a barlangot két részre osztja, a jobb oldaliban folyik tovább a patak, míg a balban, ahol csak pocsolyák vannak, meghajolva haladunk tovább, hamarosan azonban a függőlegesen álló sziklát átölelve egy 6 láb mély tavacska felett néhány lépést lebegve, egy keskeny, rossz, korlát nélküli (ami egyáltalán csak a barlang bejáratánál fordul elő) hidat elérendő, melyen végül a patakon átkelünk. Most elkezdene a vizek eltűnni (a pocsolyákban nincsenek érdekes állatok, csak Tritonok és számos pióca); az árvizek azonban a tó mögött különböző vízvezető barlangokból törnek elő, mely ismeretlen vizeket (vagy a három nagy patak elágazásai vagy a csapadékvizek lefolyásai) szállítanak, és sebes áradással - a nagy örvény - hatalmas iszaplerakódásokat okoznak.

A barlang, itt átlagosan 3-4 láb széles, közel 400 lábnyira üres boltozat iszap- és kavicstalajjal; már szinte céltalannak tartjuk vándorlásunkat; egyszer csak ragyogva feltűnik az éjszakai sötétségből a Szentháromság csoportja: három magas sztalagmit, és jobbra-balra fehér, sárga és hússzínű oszlop oszlop hátán; sztalagmitok emelkednek felfelé, a mennyezetről sztalaktitok nyúlnak felénk; mögöttük pompás drapériák bontakoznak ki a falakon és hullámalakú cseppkötömegek húzódnak a talaj felé. Ezután a cseppkövek megtartján szűzies színüket, mivel a barlang ritkábban járt, ezáltal kevésbé van befüstölve. A Baradlának nemcsak a közelből való látogatói, hanem az Adelsbergi-barlang ismerői is álmélkodnak szépségén és gazdagságán, mely ezután az új barlangban kibontakozik. 120 lábnyira az Olympos emelkedik a 150 láb magas boltozat felé, el- és elborítva oszlopokkal; a túlsó oldalon azonban egy dombról vakítóan fehér, 12 láb magas, de csak 2 coll vastag oszlopok

*) Az aggtelekiek sok egyénről tudnak mesélni, akik egyedül merészkedtek be a barlangba és ott elpusztultak.

csillognak ide - melyek több helyen a Baradla egészen sajátságos díszreit képezik -, és néhány "ah" száll fel az elragadtatott látogatóból. Oszlopörmeléken keresztül a T ö r ö k o s z l o p és a M a u z o l e u m mellett a csipkével és cakkokkal teli V a s v á r o n át a T ü n d é r - k a s t é l y b a érünk, mely minden alakzatú és a legtisztább fehér, vörös és sárga színű cseppkövekkel pazarlóan van ellátva és teljesen telehintve. A barlang 150 láb magasságig és 30 láb szélességig tágul ki. A talaj iszapja fölött mintegy lebegve emelkedik egy hatalmas oszlop (Szemiramisz függőkertjei), felfelé erősen kiszélesedve és különlegesen díszítve, egykor mint a mennyezettel összenőtt talajba gyökerezett sztalaktit, melynek később az alámosás és elszállítás az alapjától elválasztott.

Nemsokára a barlang ismét csupasz boltozattá válik, szürke és fekete, tátongva, hangtalanul, nyomasztóan, közel 100 öl képződmény nélkül; csak azután töri meg merev egyhangúságát a nagyon látványos P a g o d a (30 láb magas), mely azonban a T ö r m e l é k f o l y o s ó b a n (a puszta mezőn) kísérteties vadsággal és félelmetes nagysággal visszatér, bőszült áradások szüntelen rombolásainak hatalmas tanuival: fekete szétrobbantott falak, szétroncsolt sziklatömbök, szétzúzott oszlopok, tátogó hasadékok; oszlopok és oszlopdarabok állnak és fekszenek minden lehető irányban egymáson, az összezúzottakon újan nőnek a magasba, hogy maguk is összetörjenek majd: az örök teremtés és rombolás képe. Egészen leírhatatlannak hat a természetnek ebben szörnyű műhelyében a halálos csend, mely önkéntelenül a látogatót is eléri, ha lépései a hosszú barlangban visszhangoznak, és jobbra-balra sötét hasadékok fénytelen nyílásai rámerednek, a lecseppenő, a sztalagmitokon szétfröccsenő nagy vízcseppek szomorúan remegő hangja, melyek először a fekete mennyezeten nehéz gyémántékszerként remegnek, majd a fáklyával megvilágítva, mint hullócsillag a legszebb színjátékot játszva, meghatározott időközönként lehullanak, úgyhogy szem és fül minden egyest követni tud. Nagymértékben felizgatja a fantáziát; rég hallott mesék ébrednek mellünkben és örömteli borzadállyal remegve és gyermekálmokat ébresztve a sejtelmes lélekben.

A természet mintegy kiengesztelésként az Omladékfolyosó borzalmi mellett a R e t e k b a r l a n g o t, a Baradla bájos kincseskamráját hozta létre. Nevét az ebben a térségben levő sajátságos retekalakú képződményekről kapta, melyekkel némely vékony cseppkőcsövecskék a mennyezeten kezdődnek, melyek azonban, a látogatók kíváncsiságából legtöbbször letörve, már ritkasággá váltak. Schmidl a Vasz által felfedezett 300 ölhöz még másik 300 ölet fedezett fel; zömmel csak az első rész, mely nedves homokkal van feltöltve, járható, mert az esővíz először ide hatol be, és nincs igazi lefolyása. Számomra és bizonytalán minden látogató számára ennek a barlangnak van a legnagyobb varázsa. Itt, ahol a szépet a borzalmasnak a szomszédsága emeli ki, látszik világosan, hogy nincsen éden annak ellenkezője nélkül. Alig gondolhatunk bájosabbra és kecsesebbre; emellett a barlang más részeivel ellentétben, melyek zömmel sztalagmitokat tartalmaznak, olyan gazdag sztalaktitokban, mégpedig a legcsinosabb fajtából, mint alig a Föld más barlangjai aligha, melyben szinte nincs már több hely a természet ezen legkedvesebb csecsebecsége számára; érdekességüket nem kevéssé növeli az, hogy ezek a képződmények újak, sőt születőben vannak. C u p i d o v á r k a s t é l y a képezi a bejáratot; mindenütt számtalan cső és csövecske, drapéria, kis baldachin, gyertyatartó, vízesés, szakofág, gallér, oszlopcska, rojt, medence, tengeri hullám, háló és más miniatűr képződmény verseng a szem és a fantázia legkellemesebb szórakoztatására; és mindenütt a legvaskosabb színek, és mindent leheletfinom nedves csillogás von be! Ebben a mesészerű pompában ragyog az egész hasadék, sehol egyformaság, minden lépésnél újdonság! Gyakran függenek vörös csapok között sűrűn egymás mellett 2-3 láb hosszú csövecskék lefelé, vakító fehéren, vékonyan mint a tollgerinc és végükön fénylő vízcseppet viselve. Az alacsony folyosóban ezekből a finom képződményekből számos török le fémes csengéssel szétesve, bármilyen óvatosan hajol is le a látogató. Ha gyorsan becsukjuk szemünket, azt hisszük, éppen álmodunk, és semmilyen művészet sem tudja a látottakat utánozni. Lépésről lépésre szebb lesz ez a barlang, nem figyel ez ember a talaj sziklatömbjeire,

míg vízfelületek az előrehaladást megnehezítik, végül a folyó víz lehetetlenné teszi. Nehéz szívvel vesz az ember búcsút ettől az elragadó kincseskamrától, melynek legtávolabbi csodáit emberszem nem látta; számomra felejthetetlen marad. Noha a járás nehézkes, a levegő olyan tiszta, mint a barlang más, különösen a száraz részeiben, emellett majdnem mindenütt egyenletes (8-10 fok) hőmérséklet uralkodik, huzat sem észlelhető sehol; a kissé megerőltető mozgás olyan melegen tart, hogy a főágba való visszatérés után szívesen iszunk a jóízű kutakból, melyek valamivel hidegebbek mint a folyó víz (8 fok).

A fehér Óriás egy fekete boltozat alatt több mitológiai nevű csoport őrét képezi, mely mögött mindkét Temető, az Olympos kicsinyített mása, fekszik. Nem kevésbé meglepő egy nyílás a falban, melyből egy rozsdabarna cseppkötőmeg patakként előfolyini és megdermedni látszik. A mennyezet hol mór ékszerekhez hasonló kis díszítésekkel van tele, hol hatalmas fedőkövek képezik; itt egy óriási fedőlapot az oldalfalak nyomása tart meg a mennyezetet; ott számtalan csillag világít a boltozaton.

A természet legszebb alkotásait itt a barlang legmélyebb részeim rejtette el. A pompás Tölgytörzs-től kezdve következik a bájos Tempe, a kecses Minerva oszlopa, a fekete kastély, a kápolna, az áttetsző sárgásbarna szalonnaoldalak és az Alabástromtorony, a legpompásabb fehér, ami cseppkőben látható. Néhány száz láb hosszú oldalfolyosók nyílnak itt, részben megközelíthetetlenek a vékony, könnyen átlukadó cseppkőtálataj miatt, mely alatt víz folyik; a mennyezet fölött, mely itt a legvékonyabb (180 láb), húzódik a hadiút. A barlang élesen északkeletre fordul és az Üreg a barlangban-t képezi, mely egy rendkívül magas oszlopokkal teli hegy mellett ismét a főágba torkollik, ahol a pillantást a Medea oszlopa köti le; a csúcsáról lelógó sárkányfej torkából kis kígyók tekeregnek elő. Ez a rész, mint a kis, keskeny mellékfolyosó, az Aranyutca, mintegy csipkével és szőnyegekkel díszítve, nagyon gazdag sztalagmitokban, melyek közül a bájos méhkas, a Pisai torony és Vulkán-kovácsműhelye (vörös tömb fehér tetővel) érdemel említést.

Impozánsak itt a térviszonyok (420 láb hosszúság, 240 láb szélesség), mint a cseppkőképződmények mérete is. A jobbra levő Blocksberg-en trónol a barlangnak, talán Európának is, legimpozánsabb oszlopa, a Csillagvizsgáló, 24 láb átmérővel, emellett 60 láb magas, előlről különleges óriáspálmához hasonló, hátul pompás emeletszerű baldachinokkal pazarlóan díszítve; ámulatbaejtő, nagyszerű látvány! Itt kitűnő világítás szükséges (esetleg bengáli tűzzel), mivel több fáklya sem világítja meg az oszlop csúcsát, de a 240 láb magas mennyezet a vezető által nagyon ügyesen magasra hajított égő fáklyamaradvánnyal is alig pillanatra válik láthatóvá. A Csillagvizsgálóval szemben fehér oszlopok vízzel teli medencét fognak nyájasan körül, Pluto lakását, és a bizarrt még teljesebbé teendő, a mennyezet itt a közepén 30 lábra a patak felé leereszkedik. Egy szurdok vezet le a sziklás patakmederhez, ahol a nehézkes ösvény többször elszűkül; Munkács tömlőce, a Siralomház, a Cerberus nevükkel is megfelelnek a melankolikusan borzalmas színeknek, mely egyesekre félelmetesen hathat. Sötét tölcser látható, melybe az árvíz 24 lábra borzalmas zúgással több eséssel habzik le. A világítótorny mellett vezető ösvény veszélyes a kusza törmelékhalmon, hatalmas sziklatömbökön keresztül és a cseppkőhányókkal teli, de ugyanakkor óriásoszlopokkal rendkívül gazdagon díszített tükörsíma Óriáshegyen át. Az Óriásoszlop pl. szélességben nem, de magasságban eléri a Csillagvizsgálóét. Egyre gyakrabban az oszlopokkal körülvett kis medencék és kadalakú bemélyedések. A szép Ganymedes kútja, egy meredek oldalakkal letörő hegy csúcsán, melynek lábánál egyes oszlopok meredeznek, csak 100 lábra van a végtől. Élénk világításnál lent a Pokol tátong, egy szűk, függőleges hasadék, melynek alján egy víztócsa jelzi az új barlang végét. Eddig minden fáradozás eredménytelen maradt ennek tágitására. Ettől a ponttól 174 ölre (azaz Aggtelektől fél mérföldre északkeletre) Jósvafőnél egy sziklából tör erős, de langyos patakként elő a barlangban összegyűlt víz (ezt beeresztett kacsákkal állapították meg), hasonlóan ahhoz,

ami a nagy Morva barlangokból a Macocha szakadék alatt jéghidegen és pisztrángban gazdagon kiáramlik. Ezen a ponton nem lenne nehéz a már egyszer megkísérelt áttörést megvalósítani.

A visszautat megkezdjük, miután 5 - 15 órát töltöttünk a barlangban.

A barlang keletkezéséről a vezetők az alábbi mondát mesélték el nekem. Egy szomszédos sziklán az ősidőkben egy morva lovag, Tvardko vára állt (a magyarok hódítása előtt itt csak szlávok éltek, akik ma néhány mérföldre északra kezdődnek), amiből ma természetesen egyetlen kő sem maradt. Tvardko hirhedt útonálló volt, vára messzeföldön rettegett rablófészek volt, szolgálói, mindenféle vad, féktelen fickók söpredéke egyforma arcátlansággal bánt a környék földesuraival és parasztjaival. Aggtelek faluban ebben az időben élt egy szegény özvegyasszony ritka szép leányával, a feketeszemű Krisztinával. A rabló vad szenvedélyre lobbant az igéző leány iránt, és megparancsolta az özvegynek, hogy szép gyermekét a kastélyba vigye. A rémülettől szótlanul tért az anya haza, tanácstalanul közölte a már elveszettnek hitt a nagyhatalmú és féktelen kényúr szörnyű parancsát. Sírva mesélte a szerencsétlennek kedvesétől, egy juhásztól körülölelve, aki nyáját a hegyekben legeltette, mi fenyegeti őt elkerülhetetlenül. A szerelem találékonyra tesz. A juhász azt tanácsolta, azonnal rejtőzzön el anyjával lámpás nélkül a hegy lábánál levő kicsi, de sötét barlangban, ő maga éjfélkor utánuk jön, talán sikerül az éjszaka folyamán együtt megszökniük.

Minden úgy történt, ahogy megbeszélték. Tvardko azonban, Krisztina elmaradásától feldúlva, este átkutatatta az özvegy házát, majd mikor azt üresen találták, az egész falut. Mindhiába! Szolgálói minden irányba szétszéledtek fáklyákkal, eredménytelenül. Ekkor egy öreg boszorkány a rablók fülébe súgta: a menekülőket a Baradlában keressék. Vad örömmel vetett az öregasszonynak egy zacskó aranyat, és felkerekedtek a féktelen üldözésre a barlangba. Felbőszülve esküdött anya és leánya gyötrelmeire, a pimasz juhász bitófán végzendő halálára.

A menekülők már dobogó szívvel látták a fáklyákkal átvilágított erdőt, hallották a szolgálak durva kurjongatását. Forró buzgósággal könyörögtek csodáért Istenhez menekülésükhöz. Már hallották a kényúr alattomos nevetését a barlang bejáratánál, amikor mennydörgésszerű ropogással ledőlt mögöttük egy sziklafal, egy végtelen folyosó vált láthatóvá, és ezernyi szentjánosbogár világított velük szemben. Száryaló hálaimákkal ajkukon könnyű lábakkal siettek mindhárman a szolgálatkészen előrerrepülő világítóbogarak után, de Tvardko és szolgálói csalódottságtól dühös ordítással vetették magukat utánuk. A követők merészen ugráltak szikláról sziklára, akik hangos hangon hol a menekülők neveit, hol szitkokat és fenyegetéseket kiabáltak. Olyan hevesen hajtotta a követőket a vak szenvedély előre, hogy későn vették észre, mennyire leégtek fáklyaik, és közülük senki nem találhatja meg a kijáratot ebből a mély, nagyon kanyargós barlangból.

Tvardko remegve adta ki visszatérésre a parancsot; túl későn! egyik fáklya aludt ki a másik után, hamarosan valamennyien élve el voltak temetve! Borzasztóan hangzott a kétségbeesettek jajveszékelése; imádságok váltakoztak az Istennel és a világgal szembeni szitkokkal; megtévelyedve egyesek saját karjukat marcangolták szét, mások csendes sírással kúsztak a sziklákön körös-körül, míg szétzúzódva szakadékba zuhantak. Ismét mások Tvardkora támadtak és ököllel és kövekkel törték és zúzták szét tagjait; azonban ők maguk is ott végezték nyomasztó tépelődésben uruk holtteste felett. Így találták meg őket, amikor a falusiak már nem hallották rémes zajukat és jajveszékelésüket, és sok fáklyával a barlangba merészkedtek, tömött halomban holtan egymáson.

Krisztina, anyjával és a juhással a barlangon át egy másik vármegyébe érkezett, ahol nemsokára a juhász szeretett felesége lett. -- Nagyon öreg emberek még fiatal korukban hallották a falu legöregebbjeitől ennek az útnak a leírását, ma már senki sem ismeri. -- A hátramaradt szolgálak szétosztották egymás között uruk vagyonát és szétszóródtak; a kihalt vár pedig lassan romokká hullott szét.

Amikor 1860 augusztusának elején a barlangot sötét éjszaka elhagytam, meglepő látkép nyílt elém. Egy csodálatosan világos holdfényes éjszaka köszöntött minket álomszerű

lágyságával és nyugalmaival. Az órák hosszán át tartó, a szemet még a legkisebb fényjelenségre is érzékennyé tevő sötétség ellentétéleként az ég lágy kékje leírhatatlanul finom fényernyőként borult fölénk. A telihold a sziklafal mögött állt és az éjszakai égboltot mágikus fényével oly világossággal vonta be, hogy a Jupiter kivételével, mely rubinként ragyogott, egyetlen csillag sem volt látható. Letáboroztunk a fény és az árnyék határán, a barlang előtti törmelékgát nyergén. A szín meglehetősen sajátságos volt. Jobbról a kopasz hegy minden részletével lépett elő, világosan mint nappal; balról az árnyékban levő falon a halomba rakott fáklyák gyorsan fellobbanó fénye cikázott, egyes világosan megvilágított pontok kiemelkedtek a szomszédos sötétből; a fal lábánál mélyfeketén tátongott a barlang bejárata, és az égő fáklyák körül feküdt térsaságunk (10 személy) a nyugtalan fényektől izzóvörösén és kalandosan megvilágítva. Sivítva és forogva szelték át felhajított fáklyamaradványok rakétaként a levegőt, a falat és az áthajló zöldet pillanatokra megvilágítva, míg egy ilyen darab egy sziklakiugráson felakadt, az ott sarjadó zöldet lángnyelveivel lassan elemésztette, és amint gyakran visszatekintve távolodtunk -- magát már nem látva -- fellobbanva és kihúnyva rejtélyes derengéssel vonta be a közeli kőzetet.

Búcsút veszek ettől a barlangtól, melyből az olvasó bizonyosan néhány érdekességet merített, és megemlítem még a bejáratnál említett mészoázis barlangokban való gazdagságát, nevezetesen kiemelem ezek közül a híres Sziliczei Lednicze jégbarlangot (két óra távolságra), melynek szurdokszerű folytatására és több egymástól nagy távolságban levő, felszínre nyíló szellőzőnyílására hívom fel a figyelmet; Dobsina német település melletti barlangokat; a Jászó (hat óra távolságra) melletti még nem kikutatott barlangokat, és a Tornánál (ahol IV. Béla egy ideig a mongolok elől rejtőzött) levő Szadellő és Aivölgyképződményeket, mely utóbbi mint a Morva barlangok Punkvavölgye hajdani víz által robbantott barlangokban húzódik, és oldalában kisebb barlangok vannak. Hogy ezek mind, mint a jelentős távolságok ellenére feltételezik, összefügenek-e, nem merném kijelenteni.

Angliában a barlangot már az előző évszázadtól ismerik (Anglia és Magyarország között a 17. sz. óta élénkek voltak a kapcsolatok); már 1787-ben két természettudóst küldtek ki az angol királyi tudós társaságtól, e barlangot átkutatására. Townson, aki társával három napot töltött a barlangban "anélkül, hogy annak végére értek volna", visszatérte után lelkes ismertetésekkel készített róla. Mégis, nemcsak Németország nagyközönsége, de sok szakember előtt is ismeretlen a mai napig.*) Nem nehéz ennek magyarázata. Magyarország, noha Dessewffi Emil gróf úr ellenkezőjéről biztosít, a másik Európa számára terra incognita. A barlang nagyobb helységektől és forgalmasabb utaktól távol fekszik; szállásra, különösen a nagyobb társaságok, a szegény 600 nemes (akik parasztok, Magyarországon nem szokatlanul nemes emberek) lakta faluban csak szükség esetén gondolkodnak, mert a fogadónak csak egy kis lakó- és ugyanilyen meghatározhatatlan atmoszférával telített söntése van, úgyhogy a látogatók eddig előnyben részesítették az esti megérkezést, az éjszakai a barlanglátogatást és a magukkal vitt elemózsának, melyhez Magyarországon természetesen sok bor tartozik, a magukkal vitt cigányzene melletti helyszíni elfogyasztását. A bérlők részéről néhány évvel ezelőttig semmi sem történt a barlang kényelmesebb megtekintése érdekében; az államtól, mely a barlangot megváltani szándékozott, a compossessorok (Magyarországon, mint hajdan a német birodalomban, néhány fekvőségnek sok tulajdonosa van) nevetségesen magas összeget kértek; nagyon sok látogató csak pütkösi barlangünnepekre jött el, amikor tettek valamit a világitás érdekében és a Táncteremben végnélkül csárdást táncolnak. Mindezek a kedvezőtlen körülmények észrevehetően javulnak: a vasút már Miskolcig és Kassáig vezet (10 és 8 óra

*) A Baradla kutatásában, melynek elő részeit a helybeliek évszázadok óta ismerik, a középkor háborúiban és az újabb időkben (1849-ben 40 személy rejtőzött itt az oroszok elől) menedékként szolgált, Christian Raisz földmérő (1807), mindenek előtt Emerich Vasz (1825), utána Dr. Adolph Schmidl (1856) szerzett érdemeket.

Aggtelektől); az országutat javították, egy nagyobb vendégfogadó létesült, a barlang könnyebb megközelítése érdekében is történt egy és más. A természet által járhatóvá alakított barlangban csak a mélység és a nyúlós sár okoz terhes ráadást.

Fordította:

Hazslinszky Tamás

1996

erdős, ha a nagy tüzénről is iv az nőt re